

Vysochan L. M. Training of future teachers for work in village ungraded school

The article covers the issue of training of future teachers for work in village ungraded school. It defines the notion of ungraded primary school and analyses the external and internal conditions of ungraded schools. It is noted that initial conditions for effectiveness of the educational process in an ungraded school are a good combination of classes in a set and a correct class schedule. Distinctive features of the functioning of village schools are a small number of pupils, significant differences in the fullness of classes or the lack of children of the same age, etc. It determines the main feature of organization of classes and extracurricular activities. The author of the article analyses the conditions that determine the features of educational process in an ungraded school. They are represented by the isolated location from big cities, the lack of other cultural oases in a settlement, the instability of communication (TV broadcast, mail) etc.

Key words: village elementary school, ungraded school, educational process, teachers training, combination of classes.

УДК 811.161.2'42

Вихор В. Г.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЖІНОЧИХ ПОРТРЕТІВ У ЗБІРЦІ "В СЯЙВІ МРІЙ" МИКОЛИ ВОРОНОГО

У статті розглядається творчість М. Вороного, зокрема когнітивний підхід до вивчення творів збірки "В сяйві мрій". У дослідженні проведено детальний аналіз засобів вербалізації жіночих персонажів, розглянуто їх як частину загального мовного образу жінки в поезії М. Вороного. Основні типологічні особливості фемінних образів було розглянуто у зв'язку з лексичними засобами їхньої експлікації, а також визначено кореляційні відношення між відображенням портретних характеристик у світосприйнятті носія відповідної ментальності. Окремо проаналізовано мовне вираження лексичного та семантичного наповнення фізичної, психологічної, статусної характеристики жінок, а також значення вербалізації мовлення для типологізації образів. Проведено аналіз впливу мовних засобів творення образу та визначення статусу героїв у палітрі персонажів поетичних текстів М. Вороного. Розглянуто відбиття визначальних рис ідентичності автора на створенні мовного характеру та змалюванні зовнішніх та внутрішніх ознак жіночих персонажів.

Ключові слова: мовний портрет, лінгвістичний образ, художньо-смісловне наповнення, жіночий персонаж, авторські характеристики, Микола Вороний.

У контексті сучасних соціокультурних досліджень особливо виокремлюється загострення екзистенціальної проблематики. Відтоді, на думку Л. Лисиченко, "питання антропометричної лінгвістики знову повернулись у коло актуальних, що виявляється в посиленні уваги до поняття картини світу" [7, с. 95]. Першочерговими постають питання сутності й призначення життя людини, її цінностей, емоцій, переживань. У розрізі художніх творів такі явища пов'язані зі створенням вербальних образів людини. Вони стають втіленням ментальних особливостей народу та відображенням системи традицій, цінностей, поглядів, які формувались упродовж певного історичного періоду. У такому сенсі дослідження лінгвістичних засобів створення фемінного образу в поетичних текстах збірки "В сяйві мрій" Миколи Вороного набуває особливого значення. Адже створення мовних схем зображення образу жінки в його творах водночас слугує засобом інклюзії індивідуальних авторських контекстів у вербальні конструкції створення образу людини і розкриває жінку як суб'єкта у творенні дійсності з її духовними, культурними і матеріальними умовами.

Поле дослідження даної наукової статті потребує звернення до джерел та публікацій, які безпосередньо присвячені творчості М. Вороного, та тим лінгвістичним засобам, що були використані у створенні жіночих образів. Це дозволить виділити певні особливості його стилю. Окрім цього, в розгляді загальних проблем лінгвістичного вираження категорії мовний портрет джерела складають теоретичне підґрунтя дослідження.

Портрет у художньому тексті є предметом дослідження багатьох лінгвістів, серед яких: І. Бикова, Т. Іжевська, О. Калінюк, К. Кусько, Т. Насалевич, А. Скачков. Мовний портрет і засоби вербальної портретизації вивчали І. Білодід, С. Бирик, С. Єрмоленко, Ф. Жилко, Г. Сютя, З. Шевчук.

Залежність використання мовних особливостей від розподілу носіїв мови за гендерними особливостями існує і виявляється багатоманітно. Серед дослідників базового концепту ЖІНКА в лінгвокультурологічному аспекті були: Ю. Андрущенко, який вивчав даний концепт у вимірах сучасних гуманітарних наук [1], О. Бондаренко, який вивчав особливості лексико-семантичної структури концептів ЧОЛОВІК і ЖІНКА в українській та англійській мовних картинах світу [2], В. Калько, яка проаналізувала особливості мовної репрезентації концепту ЖІНКА в українських пареміях [6], Т. Сукаленко, чия розвідка присвячена аналізу системи метафоричних номінацій концепту ЖІНКА як виду його вербальної репрезентації [15] тощо.

Розуміння процесу мовного портретування як вираження мовної особистості як цілісного багатогранного суб'єкта вимагає різнобічного дослідження такої особистості: безпосередньо через об'єктивні показники (реалізація себе в процесі комунікації) та опосередковано, через сприйняття іншими суб'єктами (персонаж та/або автор). Інтерес до структури, композиції портрета в художньому тексті як мовного втілення образу, добір зображувально-виражальних засобів для його творення привертає увагу через можливості розуміння авторського сприйняття людини у світі, а значить, є ключем до розуміння постаті автора.

Метою дослідження є опис вербальних засобів творення жіночих мовних портретів у збірці М. Вороного "В сьайві мрій". Зокрема, об'єктом дослідження обрано мовний матеріал збірки "В сьайві мрій" М. Вороного; предметом розвідки стали мовні засоби, які використано під час творення фемінних образів.

Предметом вивчення сучасної лінгвістики стають "загальні, типологічні та специфічні особливості спілкування, тонкощі мовленнєвого етикету, виявляється специфіка мовлення різних соціальних груп тощо" [8, с. 107]. Портретування жіночих образів як "зображення лінгвоестетичними засобами зовнішнього в людині й того внутрішнього, що проявляється зовні й стає видимим" [9, с. 152] потребує розмежування всередині самого портрета на фізичний, психологічний та соціальний. Крім того, той вияв мовної особистості, який спостерігаємо безпосередньо в комунікативній ситуації, дозволяє виділити мовленнєвий портрет персонажа.

Аналіз фізичного портретування жінки свідчить про наявність пріоритетів у вподобаннях автора щодо найвиразніших ознак представниць цієї статі. Домінанту становить використання іменника "очі". Зазначене слово деталізується за допомогою різних засобів: прикметників-епітетів *чисті, жагучі, дівочі, блискучі, урочі, земні, надземні, прозорі, чарівні*: "Тут зорять – до дна **прозорі**, Там зорять – як іскри в морі... [...] Бо мені і так **таємні Ви – земні і ви – надземні**... [...] Тут **жагучі, тут дівочі; Там блискучі, там урочі**..." [3, с. 20]; "І всміхаються мені **Ваші очі чарівні**..." [3, с. 26]; іменників-прикладок (у тому числі і з негативним значенням) *очі-зорі, гадючки-вогні*: "**Зорі-очі, очі-зорі Тут і там**" [3, с. 20]; "Сиплються з вас **блискавиці, грають гадючки-вогні**" [3, с. 28], дієслів наказового способу – метафоризацій *зорійте, вколисуйте, чаруйте, топіть*: "**Зорійте ви, очі дівочі! Вколисуйте піснею мрій, Чаруйте щодня і щоночі, Топіть у безодні своїй!**" [3, с. 28].

Переважання одиниць із позитивною аксіологічною семантикою не виключає поодинокі вживання прикметника-епітета з негативним значенням *зрадливі*, іменника-порівняння *пекло*: "**Нехай ви зрадливі, – нехай! Але ж я й люблю вас...за зраду, За **пекло і рай!****" [3, с. 28]. Паралельне оцінне значення мають словосполучення з головним словом *сипати*. Порівняймо: "**Сяйте, зорі, сяйте, чисті! Сипте **огнеців!****" [3, с. 21] і "**Хай сиплються з вас блискавиці, Хай грають гадючки – вогні**" [3, с. 28]. У першому випадку складний іменник *огнеців* вказує на позитивне ставлення автора до описуваного стану дівчини, у другому випадку сполука *гадючки-вогні* переносить негативне враження на попередню одиницю.

Таке саме емоційне забарвлення властиве вживанню словосполучень із дієсловом *сміятись*. Поівяймо: "**Але з її очей **Сміявся холод – Боже мій! – Беззоряних ночей****" [3, с. 36] і "**І всміхаються мені **Ваші очі чарівні****" [3, с. 26]. У першому випадку негативне враження забезпечується використанням іменника *холод*, позитивне маркування у другому прикладі – прикметником *чарівні*.

Значно менше автор вербалізує інші риси зовнішності. Іменник *руки* функціонує самостійно ("**Люба панно, дайте руку**" [3, с. 25]), при цьому неодноразово повторюється. Таке слововживання відсилає до фразеологічної сполуки (*йти*) *рука об руку* (у тісному єднанні, разом, спільно) [13, с. 899.] і вказує на партнерське ставлення до жінки. Знаходимо також випадок негативної аксіології використання зазначеного іменника: "**В обіймах білих **рук**, – І гинув, мов Лаокоон, В стисканні двох **гадюк****" [3, с. 37]. Тут іменник *гадюки* вказує на небезпеку опинитися в обіймах жінки, що загрожує чоловікові смертю (звичайно, духовною).

Поодинокі трапляються традиційні для українських текстів словосполучення *чорноброва дівчина, прекрасне чоло*: "**Ой **дівчино чорноброва, Будь здорова, будь здорова!****" [3, с. 51]; "**Коли **прекрасного чола** ще не торкалися страждання**" [3, с. 39].

Соматично-вестиальний портрет у М. Вороного представлений описами погляду (*гляне – серце в'яне, гляне дико*), жестів (*ламати руки*), що пов'язано з особливостями психологічного портретування внутрішньої сили/боротьби, а також уточнення особливостей ходи, танцю: "**Німфа **гляне – серце в'яне, Руки ломить, ніби просить, ходить-бродить, потім стане, дико гляне і голосить****" [3, с. 46]; «**Ми, **гойдаючись, линемо в легкій танку****» [3, с. 28]. У незвичний спосіб використано іменник *поцілунок* як основу для творення прикметника *поцілунковий*, вжитому в негативному контекстуальному оточенні (дієслово *труїв*) "**Той **поцілунковий** напій Мене **труїв, труїв****" [3, с. 37].

Отже, фізичний мовний портрет, що стосується зображення зовнішності, характеризується увагою до очей як основної значущої ознаки тілесності в М. Вороного. Така особливість ідіостилію говорить про нерозривний зв'язок духовного з фізичним, оскільки асоціація очей із дзеркалом душі наявна також і в соматично-вестиальному портретуванні. Саме таке портретування представляє поцілунок як єдиний зразок вираження чуттєвого плану взаємодії жінки та чоловіка.

Мовленнєвий портрет жінки представлений у трьох вимірах: 1) характеристика автора; 2) характеристика ліричного героя; 3) пряма мова. Авторська оцінка мовлення виражена в переважному використанні стилістично нейтрального дієслова *казати* в текстах творів ("*Вона казала знов*" [3, с. 36]). Таке слововживання вказує на увагу до змісту висловлювання. Сприймання ліричним героєм виражено дієсловами *казати* та *шепотіти*, іменником *шепіт*: "*Не шепочи.. мовчи..*" [3, с. 19]; "*Я чув той шепіт вже скрізь сон*" [3, с. 37]; "*Казала так мені колись Красуня чарівна*" [3, с. 36]. Зазначена оцінка свідчить про увагу до процесу мовлення (або його відсутності), змісту та мети (приспати свідомість чоловіка). Зміст прямої мови на позначення мовлення жінок дозволяє виділити два типи жінок: такі що зачаровують, полонять свідомість чоловіків, що вербалізується за допомогою повторювання дієслів наказового способу *дивись, цілуй, стискай, пригорни*: "*– Дивись, коханий мій, дивись – В моїх очах весна! – Цілуй уста, цілуй чоло... – Стискай, коханий мій, стискай! До серця пригорни!*" [3, с. 36]; другий тип – жінка, яка сама відчуває небезпеку з боку чоловіка, виражене у використанні дієслів із заперечувальною часткою *не* (*не чіпайся, не жартуй, не в'яжися, не пустуй*) та дієслів *постидайся, відчепися*. Підсилює негативне сприйняття дій чоловіка щодо жінки словосполучення *зла думка*: "*Ой козаче-небораче, В тебе думка зла неначе. Постидайся, Не чіпайся, З серцем не жартуй... Ти питаєш, чи кохаю? Ба який! Або я знаю... Відчепися, Не в'яжися, Ну-бо, не пустуй!*" [3, с. 52].

Отже, мовленнєвий портрет є найбільш показовим для класифікації жіночих образів збірки "В сьайві мрій". Саме на основі засобів вираження мовлення можна виділити земну і неземну жінку – ту, якій не чужі реалії дійсності, яка має страхи, переживання, і ту, яка відриває чоловіка від реальної дійсності, схиляє до переживань та занепокоєння чоловіка. Саме другий тип жінки переважає у психологічному і соціальному портретуванні М. Вороном.

Вивчення психологічного портрета показало, що вираження емоційного стану здійснюється за допомогою стрижневих стилістично-нейтральних іменників: а) *серце*, який поширюються прикметниками *дівоче, молоде* та іменником *дно*, може бути у складі метафори з дієсловом *воркоче*: "*Щоб легше було таємниці Ховати у серці на дні*" [3, с. 38]; "*Як воркоче Те дівоче Серце молоде!*" [3, с. 52]. б) *душа*, використання якого характеризується метафоричністю, функціонуванням у ролі головного в реченні, деталізацією епітетами: "*Душі, збурені екстазом, Як раби, не гнутьься плазом*"; "*Чи здолаєш ти в кохання Всі скарби душі вложити*" [3, с. 23]. Найбільш показово психологічне портретування реалізується в поезії "Контрасти", де на протиставленні об'єктивного та суб'єктивного сприйняття дійсності побудовано конфлікт. Використання семантично протилежних одиниць, наприклад, *сумний* та *всміхатися, раювання* та *розставання*, сприяє розкриттю значення іменника в назві: "*Чому сумна вона була тоді, в хвилини раювання [...] Чому всміхалася вона тоді, в хвилини розставання*" [3, с. 39]. Слово *душа* тут також поширюється дієприкметниками (дієприкметниковими зворотами) ("*Душа її, закохана примарами весни, побачила*"), або підрядними реченнями: "*Душа її, що мукою впилася через край, всміхнулася розпукою, згадавши давній рай*" [3, с. 39]), при цьому одиниці, що поширюють такі структури, також протиставляються контекстуально: *примари весни – недобрі сни, мука* та *розпука – давній рай*. Слово з групи одиниць фізичного портретування *всміхатися* також поєднується із семантично контрастним словом *розпука*, що також виконує функцію підсилення враження двоплановості психологічного портрета.

Отже, психологічний портрет жінки у М. Вороного характеризується відсутністю мовних засобів на позначення ментальних процесів і посиленням уваги до емоційних, душевних зрушень, про що свідчить використання стрижневих одиниць *серце* і *душа* для цього типу вираження образу. Автор віддає перевагу одиницям на позначення таємничості, загадковості, двоплановості духовного світу жінки.

Соціальний портрет жінки вербалізується за допомогою лексичних одиниць на позначення високого статусу *королівна, цариця, богиня*. Таке слововживання відображає і ставлення автора до вираження фемінності, й ідеал жіночності як ознаки піднесеної, величної, часто недосяжної особи. Слово *богиня* сприймається як таке, що не потребує фізичного вираження, тобто жіночий ідеал – це сукупність високих духовних характеристик. Розглянемо детальніше особливості використання зазначених лексем.

Слово *цариця* ("*Ви цариця прозорих як марево фей*" [3, с. 28]), що позначає одну з вищих ланок в ієрархії влади і асоціюється з матеріальними благами, поширюється у словосполучення *цариця прозорих фей*, що виражає нематеріальність, неосяжність та невлонимість ідеалу. Порівняння *прозорі як марево* показує невидимість світу жіночої душі для чоловіків, а феї – це мешканки цього незримого світу.

Іменник *богиня* ("*Я так ніжно дивлюсь на богиню мою*" [3, с. 29]) має значення: "божество жіночої статі (скульптурна фігура такого божества)" та в переносному значенні вживається, коли йдеться "про жінку, дівчину надзвичайної, чарівної вроди// кохану жінку" [12, с. 209] У досліджуваному контексті М. Вороного ці значення об'єднуються, оскільки фізичне портретування свідчить про другорядність зовнішнього, а словосполучення *ніжно дивлюсь* вербалізує недоторканість, перевагу захоплення над чуттєвістю, що відображає прислівник *ніжно*.

Вживання іменника *королівна* є показовим для ідіостилістичного використання слів із протилежною семантикою. Слова на позначення антонімічного значення використані в образі ліричного героя (того, хто закоханий): “Я – ваш *паж*, ви – *королівна!* Але межі нами мур...Хто я? *Бідний трубадур*, Ви – *красуня богорівна*” [3, с. 26]. Об’єкт кохання (жінка) – це *королівна*, *богорівна красуня*, причому прикметник *богорівна* також піднімає на недосяжний рівень ідеальну представницю жіночої статі, а суб’єкт кохання (чоловік) – це *паж*, *бідний трубадур*, де прикметник *бідний* спрацьовує на зниження статусу чоловіка. Про неможливість поєднання своєрідних “полюсів” кохання свідчить фраза *межі нами мур*, яка вказує на наявність додаткових перешкод на шляху до реалізації кохання.

Отже, соціальне портретування показує індивідуально авторське піднесення образу жінки, перевагу того, в кого закохані, над тим, хто закоханий. Звертання до такої особи здійснюється за допомогою займенника *Ви*, що застосовуються в мовній практиці до осіб, які не є близькими для мовця. Вербалізація жінки здійснюється через високий статус, а значить недосяжність, у чому і полягає її ідеалізованість.

Висновки. Проаналізувавши лінгвістичний матеріал, можна відзначити, що властивим для М. Вороного мовним засобом є антонімічність використаних одиниць у різних типах портретування: фізичному (очі можуть бути земні і неземні, з них може йти холод, а можуть вогні), психологічному (і сумувати, і всміхатися жінка може в ситуаціях, що сприяють протилежній реакції), соціальному (*королівна – паж*, *красуня богорівна – бідний трубадур*).

Ідіостилістичною рисою можна визначити відсутність вікових характеристик на позначення представниць жіночої статі, незначна увага до вербалізації фізичних ознак (найбільш вживаним об’єктом портретування є очі, відсутні слова, що позначають статуру).

У М. Вороного на основі мовленнєвого портретування виділяємо два типи жінок: звичайну земну жінку, яка не є об’єктом піднесеного почуття і в силі душевних зрушень якої автор невпевнений (поезії “Шумка”, “Чи зумієш ти?”), і жінку надзвичайну, яка здатна зачарувати чоловіка, ототожнюється ним із божеством, і яка є недосяжним ідеалом для того, хто в неї закохується.

Спостерігаючи за лінгвістичним вираженням фемінного образу, можна зробити висновки, що в збірці “В сьйві мрій” М. Вороного відбито тенденцію до зображення ідеалу, проте подальші дослідження розвитку образу жінки в інших творах дозволять більш повно дослідити ідіостилістичні особливості автора.

Використана література:

1. Андрущенко Ю. І. Концепт «жінка» у вимірах сучасних гуманітарних наук / Ю. І. Андрущенко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Філологія. – 2014. – № 1107. Вип. 70. – С. 54–59.
2. Бондаренко О. С. Концепти «чоловік» і «жінка» в українській та англійській мовних картинах світу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / О. С. Бондаренко ; Кіровоград. Держ. педаг. ун-т імені Володимира Винниченка. – Донецьк, 2005. – 20 с.
3. Вороний М. В сьйві мрій : [вірші] / Микола Вороний. – [Б. м.] : Сяйво, 1913. – 65 с.
4. Демура Г. В. Мовностилістичні засоби актуалізації образу жінки (на матеріалі української преси 30-50-х рр. ХХ століття) / Г. В. Демура // Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. – Випуск 57. – 2011. – С. 191–194.
5. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури / С. Я. Єрмоленко. – Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.
6. Калько В. В. Концепт «ЖІНКА» в українських пареміях / В. В. Калько // Вісник Черкаського університету [Текст] : [зб. наук. пр.] / [редкол. : А. І. Кузьмінський (голов. ред.) та ін.]. – Черкаси : ЧНУ. – Випуск 193. – 2010. – С. 84–90.
7. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу / Л. А. Лисиченко. – Харків: Вид. група «Основа», 2009. – 191 с.
8. Лисиченко Т. Ю. Мовленнєвий паспорт особистості як основа творення художнього образу / Т. Ю. Лисиченко // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. – Харків, 2017. – Вип. 46. – С. 107–118
9. Писаренко К. В. Типологія мовних портретів персонажів у художніх текстах триптиху «Хресна проща» Р. Іваничука: змістовий аспект / К. В. Писаренко // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. – Харків, 2015. – Вип. 42. – С. 150–155.
10. Сизова К. Л. Типологія портрета героя (на матеріалі художественної прози І. С. Тургенева): автореф. дис... канд. філол. наук / К. Л. Сизова. – Воронеж, 1995. – 24 с.
11. Скачков А. Ю. Лінгвостилістичні особливості портретних описів у творах М. Коцюбинського: [Текст] : дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / А. Ю. Скачков ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2007. – 180 с.
12. Словник української мови : [в 11 т.] / Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; [редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1: А – В [ред. П. Й. Горещкий, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, Н. І. Швидка]. – Київ : Наукова думка, 1970. – 799 с.
13. Словник української мови : [в 11 т.] / Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; [редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 8: Природа-Ряхтливий [ред. В. О. Винник, В. В. Жайворонок, Л. О. Родніна, Т. К. Черторизька]. – 1977. – 927 с.

14. Ставицька Л. О. Мова і стаття / Л. О. Ставицька // Критика. – 2003. – № 6. – С. 29–24.
15. Сукаленко Т. М. Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. М. Сукаленко ; Ін-т української мови НАН України. – Київ, 2009. – 20 с.
16. Сютя Г. М. Лінгвосвіт поезії авторів Нью-Йоркської групи: Монографія / Г. М. Сютя. – Київ, Інститут української мови НАН України: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 164 с.

References:

1. Andrushhenko Yu. I. Koncept «zhinka» u vy'mirax suchasny'x gumanitarny'x nauk // Visny'k Xarkivs'kogo nacional'nogo universy'tetu imeni V. N. Karazina. Ser. : Filologiya. – 2014. – № 1107. Vy'p. 70. – S. 54-59
2. Bondarenko O. S. Koncepty' «cholovik» i «zhinka» v ukrayins'kij ta anglijs'kij movny'x karty'nax svitu : avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk : specz. 10.02.17 «Porivnyal'no-istory'chne i ty'pologichne movoznavstvo» / Bondarenko O. S. ; Kirovograds. Derzh. pedagog. un-t imeni Volody'my'ra Vy'nny'chenka. – Donecz'k, 2005. – 20 s.
3. Vorony'j M. V syajvi mrij : [virshi] / My'kola Vorony'j. – [B. m.] : Syajvo, 1913. – 65 s.
4. Demura G. V. Movnosty'listy'chni zasoby' aktualizaciyi obrazu zhinky' (na materialy ukrayins'koyi presy' 30-50-x rr. XX stolit'ya) / G. V. Demura // Visny'k Zhy'tomy'rs'kogo derzhavnogo universy'tetu. Filologichni nauky'. – Vy'pusk 57. – 2011. – S. 191-194.
5. Yermolenko S. Ya. Movno-estety'chni znaky' ukrayins'koyi kul'tury' / S. Ya. Yermolenko. – Kyiv : Insty'tut ukrayins'koyi movy' NAN Ukrayiny', 2009. – 352 s.
6. Kal'ko V. V. Koncept «ZhINKA» v ukrayins'ky'x paremiyax / V. V. Kal'ko // Visny'k Cherkas'kogo universy'tetu [Tekst] : [zb. nauk. pr.] / [redkol. : A. I. Kuz'mins'ky'j (golov. red.) ta in.]. – Cherkasy' : ChNU. – Vy'pusk 193. – 2010. – S. 84-90.
7. Ly'sy'chenko L. A. Leksy'ko-semanty'chny'j vy'mir movnoyi karty'ny' svitu. – Xarkiv: Vy'd. grupa «Osnova», 2009. – 191 s.
8. Ly'sy'chenko T. Yu. Movlennyevy'j pasport osoby'stosti yak osnova tvorennya xudozhn'ogo obrazu / T. Yu. Ly'sy'chenko // Lingvisty'chni doslidzhennya : zb. nauk. prac' . – Kharkiv, 2017. – Vy'p. 46. – S. 107-118.
9. Py'sarenko K. V. Ty'pologiya movny'x portretiv personazhiv u xudozhnix tekstax try'pty'xu «Xresna proshha» R. Ivany'chuka: zmistovy'j aspekt / K. V. Py'sarenko // Lingvisty'chni doslidzhennya : zb. nauk. prac' . – Xarkiv, 2015. – Vy'p. 42. – S. 150-155.
10. Sy'zova K. L. Ty'pology'a portreta geroya (na matery'ale xudozhestvennoj prozy Y'.S. Turgeneva): avtoref. dy's... kand. fy'lol. nauk / K. L. Sy'zova. – Voronezh, 1995. – 24 s.
11. Skachkov A. Yu. Lingvosty'listy'chni osoby'vosti portretny'x opy'siv u tvorax M. Kocyuby'ns'kogo: [Tekst] : dy's... kand. filol. nauk: 10.02.01 / A. Yu. Skachkov ; Xark. nacz. ped. un-t im. G.S. Skovorody'. – X., 2007. – 180 s.
12. Slozny'k ukrayins'koyi movy' : [v 11 t.] / Akad. nauk URSS, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni ; [redkol.: I. K. Bilodid (golova) ta in.]. – Kyiv : Naukova dumka, 1970-1980. – T. 1: A – V [red. P. J. Gorecz'ky'j, A. A. Buryachok, G. M. Gnatyuk, N. I. Shvy'dka]. – Kyiv : Naukova dumka, 1970. – 799 s.
13. Slozny'k ukrayins'koyi movy' : [v 11 t.] / Akad. nauk URSS, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni ; [redkol.: I. K. Bilodid (golova) ta in.]. – Kyiv : Naukova dumka, 1970-1980. – T. 8: Pry'roda-Ryaxty'vy'j [red. V. O. Vy'nny'k, V. V. Zhajvoronok, L. O. Rodnina, T. K. Chertory'z'ka]. – 1977. – 927 s.
14. Stavyc'ka L. O. Mova i stat' / L. O. Stavyc'ka // Kry'ty'ka. – 2003. – № 6. – S. 29–24.
15. Sukalenko T. M. Metafory'chne vy'razhennya konceptu ZhINKA v ukrayins'kij movi : avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk : specz. 10.02.01 «Ukrayins'ka mova» / Sukalenko T. M. ; In-t ukrayins'koyi movy' NAN Ukrayiny'. – Kyiv, 2009. – 20 s.
16. Syuta G. M. Lingvosvit poeziyi avtoriv N'yu-Jorks'koyi grupy': Monografiya / G. M. Syuta. – Kyiv, Insty'tut ukrayins'koyi movy' NAN Ukrayiny' : Vy'davny'chy'j dim Dmy'tra Burago, 2010. – 164 s.

Вихрь В. Г. Вербализация женских портретов в сборнике «В сиянии мечты» Николая Вороного

В статье рассматривается творчество М. Вороного, в частности когнитивный подход к изучению произведений сборника «В сиянии мечтаний». В исследовании проведен детальный анализ средств вербализации женских персонажей, они рассмотрены как часть общего языкового образа женщины в поэтике М. Вороного. Основные типологические особенности феминных образов были рассмотрены в связи с лексическими средствами их экспликации, а также определены корреляционные отношения между отображением портретных характеристик в мировосприятии носителя соответствующей ментальности. Отдельно проанализировано языковое выражение лексического и семантического наполнения физической, психологической, статусной характеристики женщины, а также значение вербализации речи для типологизации образов. Проведен анализ влияния языковых средств создания образа и определения статуса героев в палитре персонажей поэтических текстов Вороного. Рассмотрено отражение отличительных черт индивидуальности автора на создании языкового характера и описании внешних и внутренних признаков женских персонажей.

Ключевые слова: речевой портрет, лингвистический образ, художественно-смысловое наполнение, женский персонаж, авторские характеристики, Николай Вороной.

Vyhor V. H. Verbalization of feminine portrait in the Mykola Voronyi's poetry book "In The Aura of Dreams"

The article is devoted to the cognitive approach to the study of M. Voronyi's poetry book "In the Aura of Dreams". The research is analyzed the verbalization of female characters as part of the general linguistic image of a woman in the poetics of M. Voronyi. The main typological peculiarities of feminine images are considered in connection with the lexical means of their

explication. The correlation relations between the reflection of portrait characteristics in the perception of the carrier of the corresponding mentality are determined. The linguistic expression of lexical and semantic content of the physical, psychological, and status characteristics of women, as well as the importance of verbalization of speech for typology of images are analyzed. The analysis of the influence of linguistic means of creating an image and determining the status of heroes in the palette of characters of poetic texts by M. Voronyi is carried out. The reflection of the defining features of the author's idiosyncrasy on the creation of the linguistic character and the depiction of the external and internal characters of female characters is considered.

Key words: linguistic portrait, linguistic image, artistic-semantic filling, female character, author's characteristics, Mykola Voronyi.

УДК 37.011.3–051 (477)

Вишківська В. Б., Кушнірук С. А.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті досліджується проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів, готових працювати в умовах швидких інформаційно-технологічних змін, шляхом проектування студентами індивідуальних освітніх траєкторій; з'ясовується сутність категорій "готовність", "професійна компетентність", "індивідуальна освітня траєкторія", аналізуються основні елементи освітньої парадигми (цінності, мотиви, норми, мета, позиції учасників навчального процесу, форми і методи, засоби, контроль і оцінка), які мають бути враховані під час її побудови. Актуалізуються провідні тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх учителів на етапі розбудови Нової української школи. Наголошується на перспективності обґрунтованої І. Зязюном логіки становлення вчителя-професіонала та на виключній значущості думки про те, що смислом педагогічної професії є орієнтація на людину як найвищу суспільну цінність.

Ключові слова: професійна готовність, компетентність, професійна діяльність, індивідуальна освітня траєкторія, Нова українська школа, самопідготовка, самореалізація.

Нове українське суспільство потребує нової української школи, яка, як зауважує Лілія Гриневич, має бути школою для життя у XXI ст. А це передбачає перехід від школи, яка напихає дітей знаннями, які дуже швидко застарівають, до школи компетенцій. Це не тільки знання, це вміння їх використовувати для власних індивідуальних і професійних завдань; це ставлення і цінності, а також вміння з позиції таких цінностей критично переосмислювати інформацію, вал якої зараз падає на дітей, і ми не можемо захистити їх від неї. Діти повинні вміти її критично осмислити... Щоб збудувати таку школу, потрібно перепідготувати вчителів, запропонувати новий стандарт і зміст освіти. Освіти, смислом і метою якої, як зазначав І. Зязюн, буде людина в постійному розвитку її духовності та різних видів досвіду, гармонії відносин із собою й іншими людьми, зі світом.

Отже, державі потрібна нова школа, а новій школі – новий учитель, готовий працювати в умовах швидких інформаційно-технологічних змін.

Проблема готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності досить широко і різноаспектно висвітлена в роботах О. Абдулліної, А. Алексюка, В. Бондаря, В. Вишківської, Б. Гершунського, К. Дурай-Новакової, М. Євтуха, І. Зязюна, О. Міщенко, В. Сластьоніна й ін.

Розвитку професійної компетентності вчителя присвячені роботи Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Зимньої, Б. Ельконіна, Н. Кузьміної, С. Кушнірук, Л. Коваль, А. Коломієць, А. Маркової, Л. Мітіної, О. Овчарук, Є. Павлютенкова, О. Пометун, І. Прокопенко, С. Ракова, І. Родигіної, О. Савченко, А. Хуторського, М. Чошанова й ін.

Науковці по-різному підходять до тлумачення сутності цих категорій, до розуміння їхньої структури, взаємозв'язку, до визначення шляхів професійного зростання майбутніх педагогів. Так, Я. Коломинський обґрунтовує категорію готовності як певний рівень розвитку особистості, що припускає сформованість цілісної системи (особистісної готовності до праці та комунікативних якостей особистості).

Як важливу передумову цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості й ефективності, яка допомагає людині успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, особистісні якості, зберігати самоконтроль і перебудовувати свій спосіб дій за появи непередбачених перешкод тлумачать категорію "готовність" С. Максименко й О. Пелех [10].

Як сформовану спрямованість на професійну діяльність, наявність цікавості до предмета діяльності, розвинутого професійного мислення, потреби в самоосвіті в цій галузі розуміє її В. Сластьонін.

У наших попередніх роботах готовність трактувалася як компонент професійної компетентності майбутнього вчителя, що виявляється в його теоретичній і практичній готовності до педагогічної діяльності [3; 9; 19]. Наше бачення взаємозалежності досліджуваних категорій співзвучне з позицією Н. Кузьміної, Л. Спіріна, В. Сластьоніна, О. Щербакова й ін.